

ZDRAVÝ GENETICKÝ MATERIÁL – ZÁKLAD ÚSPĚŠNÉHO CHOVU PRASAT

Stibal J.

Svaz chovatelů prasat v Čechách a na Moravě

Chov prasat, tak jako ostatní oblasti lidské činnosti, prodělal v posledních letech obrovský pokrok. Výsledky, které si před několika lety neuměl nikdo ani představit, jsou dnes samozřejmou podmínkou konkurenceschopnosti. Při těchto extrémních výkonostních požadavcích však mají moderní plemena prasat rovněž extrémní požadavky na prostředí, výživu a veškré další podmínky chovu. Jakákoli nerovnováha či nedostatek (a to i v mírných formách) ve vnějším prostředí potom velmi lehce vede k narušení vnitřní homeostáze zvířat a k jejich zvýšené vnímavosti vůči chorobám. Veškeré nemoci, které potom poměrně snadno propukají, mají velmi dramatický průběh, což následně znemožňuje dosahovat špičkových výsledků. Z těchto důvodů je dnes věnována velká pozornost zabránění průniku patogenů do stájového prostředí.

Proto je dobrý zdravotní stav nezbytným předpokladem úspěšného chovu prasat, o čemž jistě dnes není třeba nikoho třeba přesvědčovat, stejně jako o tom, že celkový zdravotní stav populace prasat není dobrý. Před každým chovatelem tak stojí nelehký úkol: udržet zdravotní stav vlastního chovu na co nejlepší možné úrovni.

Chovatelské i veterinární časopisy jsou plny více či méně úspěšných metod, jak zvládat nejružnější onemocnění, případně postupovat při snaze o ozdravení stáda. Je třeba si však uvědomit, že tyto postupy jsou většinou velmi nákladné a často nejisté. Ekonomicky je daleko výhodnější investovat do preventivních a ochranných opatření a vystříhat se zavlečení onemocnění do chovu. To je samozřejmě jednoduché říci, ale mnohem složitější vyplnit. Existuje mnoho cest, kterými mohou různé choroby proniknout do chovu. Od takřka univerzálních, kterými může být přenášena většina nemocí, až po specifické, které jsou úzce svázány s určitými chorobami. Do první skupiny patří mnoho dobře známých kanálů přenosu, jako jsou pohyby lidí, dopravních prostředků, hlodavci a hmyz. Rozhodně neposledním z nich je nákup zvířat.

Tomuto momentu – tedy integraci zvířat z jiného chovu – je třeba věnovat

mimořádnou péči. Zcela základní je samozřejmě dodržení základních zoohygienických pravidel. Využívání karantén a aklimatizačních stájí. Ale ani prosté dodržení těchto pravidel samo o sobě nezaručuje bezpečnost z hlediska přenosu chorob.

Snad nejdůležitějším faktorem při nákupu zvířat je výběr vhodného chovu. Zlatá rada říká, že nová zvířata by měla být nakupována zásadně z chovů, se stejným nebo vyšším zdravotním statutem než je cílové stádo. Při tom však platí, že nejvhodnější (a prakticky jediné správné) je nakupovat zvířata z chovu se stejnou nákazovou situací. V případě naprosto „čistého“ chovu to samozřejmě znamená hledat dodavatele výhradně mezi chovy s nejvyšším zdravotním statutem. Tam je situace jednoznačná. U chovů, kde se některé choroby vyskytují již situace tak jednoznačná není. Opět je třeba hledat chov se stejnou, nebo alespoň velmi podobnou nákazovou situací. Předpokládám, že dneska již není třeba zdůrazňovat, že nákup zvířat z „čistého“ chovu do chovu s určitými veterinárními problémy může, při zanedbání důkladné aklimatizace, vést k mnohým problémům. I v případě chovu, který je na shodné úrovni, je potřebné znát opatření, která jsou prováděna a přizpůsobit tomu postup začleňování nových zvířat do vlastního stáda.

Uzavírání obratu stáda

V poměrně nedávné minulosti docházelo velmi často k míchání zvířat z různých chovů v jedné výkrmové stáji, což vedlo prakticky vždy k vážným veterinárním problémům. Tak jako velmi často, došlo i v této oblasti k přechodu z jednoho extrému do druhého. Dnes je prakticky ve všech významnějších produkčních chovech uplatňován turnusový systém výkrmu, při kterém procházejí zvířata společně od narození až po porážku. Navíc se často stáváme svědky procesu uzavírání chovů, kdy se majitelé snaží naprosto uzavřít obrat stáda, aby minimalizovali právě nebezpečí představované introdukcí cizích zvířat. Znamená to, že do užitkového chovu integrují i chov rozmnožovací a případně ještě část chovu s čistokrevnou plemenitbou. Sami si tedy uspokojují celou potřebu samičího materiálu a nakupují jen inseminační dávky.

Ze zdravotního hlediska je tento postup naprosto pochopitelný. U velkých chovů jsou potenciální ekonomické ztráty způsobené zavlečením jakéhokoli onemocnění obrovské. Zároveň je však třeba mít na paměti, že z plemenářského hlediska je tento postup podstatně méně příznivý. Genetický pokrok, který je produkován v nukleových chovech je v tomto případě totiž přenášen pouze prostřednictvím inseminačních dávek. To zpomaluje pokrok oproti klasickému modelu, kdy jsou nakupovány inseminační dávky i prasničky, prakticky na polovinu. Svaz chovatelů prasat si je dobře vědom důvodů, které vedou chovatele k uzavírání stád a zároveň argumentů proti tomuto postupu. Snaží se proto hledat cesty, jak zvýšit důvěru a transparentnost obchodu mezi chovateli a znovu tak rozšířit možnosti obchodu s genetickým materiálem. Již několik let bylo proto věnováno usilovné

přípravě zdravotního programu, na jehož vytvoření se podíleli špičky v tomto oboru. Podle toho, co již bylo napsáno není jeho cílem v nejkratší možné době ozdravit veškeré šlechtitelské chovy, cílem je v první řadě zmapovat situaci mezi šlechtitelskými chovy a dát tak kupujícím možnost snadno a rychle se zorientovat ve zdravotním stavu zvoleného stáda.

Samozřejmě dalším, poněkud vzdálenějším cílem je na základě chovů s vysokým zdravotním standatem a různých zooveterinárních opatření ozdravit chovy, které o to projeví zájem.

V tomto okamžiku se svazové úsilí koncentrovalo na čtyři choroby, které byly vytipovány z původního seznamu více než 25 významných nemocí. Při výběru nákaz byly rozhodující dva faktory. Prvním faktorem byla epizootologická a ekonomická závažnost onemocnění. Druhým faktorem byly dostupné diagnostické metody jak z hlediska technického, tak i z hlediska ekonomického. Výsledkem výběru jsou sípavka, dyzenterie prasat, aktinobacilová pleuropneumonie a enzootická pneumonie. Z respiračních infekcí byly vybrány nákazy, které se mohou klinicky projevovat samostatně nebo velice často slouží jako spouštěcí mechanismus a klinicky se projevují v bakteriálním respiračním syndromu i s přidruženými sekundárními infekcemi. Z nákaz postihujících gastrointestinální trakt byla do programu zařazena dyzenterie prasat, protože nákazová situace není dostatečně známa, způsobuje velké ztráty a její eliminace v chovech je velice obtížná a nákladná.

Na tomto místě mohou někteří chovatelé namítnout, že tato onemocnění v jeho chovu žádné problémy nezpůsobují, nebo že jsou jiná která páchají podstatně větší ekonomické škody. To samozřejmě může být pravda, ale je třeba vzít v úvahu, že tyto choroby byly vybírány na základě celé populace a proto nemůže odrážet naprosto dokonale stav každého jednotlivého chovu. Zároveň byly tyto choroby vybrány v určité době a v okamžiku určitých omezení. Proto zdravotní stav není v žádném případě uzavřená záležitost a existují zde samozřejmě všem dobře známé výzvy jménem PRRS či circovirus. V případě prvního jmenovaného onemocnění – tedy PRRS – je v současnosti připravován program na seriózní zmapování rozšíření PRRS mezi šlechtitelskými chovy.

Metodika Zdravotního programu

Zdravotní program je založen na těchto principech:

1. Zdravotní program chovatelů prasat je otevřený program, do něhož může vstoupit kterýkoli chovatel prasat, který je členem plemenné knihy či Svazu chovatelů prasat (SCHP).
2. Kontrolu zdravotního stavu provádí osoba vybraná Svazem chovatelů prasat v řádném výběrovém řízení, pověřená praktickou realizací programu (v současné době jsou prováděním programu pověřeny na základě výběrového řízení dvě privátní poradenské firmy).
3. Chov, v němž je prováděn zdravotní program SCHP má právo používat

„Osvědčení o provádění zdravotního programu Svazu chovatelů prasat“.

4. Chov zařazený do zdravotního programu SCHP je povinen:

- Provádět periodické kontroly zdravotního stavu prostřednictvím pověřené osoby v rozsahu a četnosti dané metodikou.
- Zabezpečit maximální ochranu chovu před proniknutím nákaz.
- Neprodleně po obdržení výsledků z laboratoře je předat k posouzení SCHP, resp. organizaci tím pověřené.
- V případě výskytu kterékoli ze sledovaných chorob neprodleně uvědomit SCHP.

5. Pokud chovatel písemně prohlásí, že se v daném chovu vyskytuje některá ze sledovaných chorob, pak u této nemoci nemusí být prováděna diagnostika. Chov bude v takovém případě zařazen do kategorie pozitivní.

6. V případě vakcinace proti mykoplazmové pneumonii je chov zařazen do kategorie kontrolované.

7. V případě vakcinace proti sípavce a aktinobacilové pleuropneumonii je diagnostika prováděna v běžném rozsahu. V osvědčení bude v takovém případě uveden status chovu „kontrolovaný“ a současně s tím označen „bez nálezu“ či „pozitivní“. To se netýká chovů uvedených v odst. 5.

8. Pokud chovatel odmítne provádět diagnostiku sípavky, bude chov zařazen do kategorie „neznámý“ bez ohledu na to, zda vakcinuje či nikoli.

9. Osoba pověřená prováděním zdravotního programu SCHP po zaslání výsledků vyhodnotí nákazovou situaci v chovu a předá výsledek šetření Svazu, který na základě této zprávy a protokolů SVÚ vydá „Osvědčení o provádění zdravotního programu“.

10. V případě žádosti chovatele zpracuje pověřená osoba na základě výsledků depistáže návrh ozdravovacích opatření a předá je praktickému veterináři v chovu. V tomto návrhu nesmějí být uvedeny konkrétní farmaceutické preparáty. Volba praktického veterináře je plně v kompetenci chovatele a volba konkrétních léčiv

Svaz chovatelů prasat v Čechách a na Moravě

uděluje osvědčení
o provádění

Zdravotního programu

Podnik: Dolní Lhota
Farma: Makotřasy
Adresa: U Rybníka 1332
Číslo osvědčení: 7
Datum vyšetření: 31.3.2006

Výsledky:
Sípavka: Bez nálezu
Dyzenterie: Bez nálezu
Aktinobacilová pleuropneumonie: Pozitivní nález
Mykoplazmová pneumonie: Pozitivní nález

23.8.2006
datum

zástupce SCHP

je plně v kompetenci tohoto praktického veterináře.

Plné znění metodiky je uveřejněno na internetových stránkách Svazu chovatelů prasat na adrese <http://www.schpcm.cz>

Diagnostické metody

Diagnostika sípavky prasat se provádí bakteriologickým vyšetřením nosních výtěrů na přítomnost toxinogenních kmenů *Pasteurella multocida*.² Výhodou tohoto vyšetření je poměrně snadné provedení a jasná interpretace výsledků. V případě pozitivního nálezu je jisté, že v chovu koluje toxinogenní kmen *P. multocida*, a proto zvířata pocházející z tohoto chovu jsou zdrojem infekce v dalších chovech. Nevýhodou tohoto vyšetření je fakt, že vylučování původce bývá intermitentní, a proto některá původně negativní prasata mohou být při opakovaném vyšetření pozitivní. Toto riziko hrozí především u vakcinovaných chovů, protože vakcinace nezabrání kolonizaci tonzil, pouze snižuje infekční tlak a brání rozvoji klinických příznaků. Proto při hodnocení výsledků vyšetření je uváděno, zda je chov vakcinován či ne.

Diagnostika aktinobacilové pleuropneumonie prasat (APP) se provádí sérologickým vyšetřením ELISA testem na přítomnost protilátek proti Apx IV toxinu u prasat o hmotnosti 50 – 100 kg, s ohledem na klinické projevy v chovu, případně historii výskytu APP. Produkce Apx IV toxinu je druhově specifická pro *Actinobacillus pleuropneumonie*. Proto můžeme provádět sérologické vyšetření, které detekuje přítomnost *A. pleuropneumonie* bez ohledu na konkrétní sérotyp či biotyp. Díky tomu, že tento toxin je produkován pouze v *in vivo* podmínkách a žádná z registrovaných vakcín tento toxin neobsahuje, můžeme tuto sérologickou diagnostiku provádět i u vakcinovaných zvířat. Protilátky proti Apx IV toxinu jsou vždy postinfekčního charakteru.³ Nicméně musíme brát v úvahu, že vakcinace snižuje vylučování původce a obecně snižuje celkové množství původce v organismu. Tím pádem je snížena i produkce Apx IV toxinu a následně i nižší hladina protilátek produkovaných proti tomuto toxinu. Proto se může stát, že u vakcinovaných zvířat může být výsledek vyšetření tímto testem falešně negativní. Další nevýhodou z hlediska praktického využití výsledků je neznalost konkrétního sérotypu, který se v chovu vyskytuje.

Diagnostika enzootické pneumonie, především jejího primárního původce *M. hyopneumoniae*, je prováděna sérologickým vyšetřením na přítomnost protilátek proti *M. hyopneumoniae*. Sérologické vyšetření je doplněno vyhodnocením patoanatomických změn na plicích u porážených prasat. Toto sérologické vyšetření je vhodné v chovech s neznámou nákazovou situací, kde není prováděna vakcinace. Pokud je v chovu prováděna vakcinace, nelze odlišit postvakcinační a postinfekční protilátky. V tomto případě je možno provést vyhodnocení patoanatomických změn na jatkách a došetřit přítomnost *M. hyopneumoniae* PCR vyšetřením plicní tkáně

s charakteristickými patoanatomickými změnami.⁴

Diagnostika dyzenterie prasat se provádí bakteriologickým vyšetřením na přítomnost *Brachyspira hyodysenteriae*. Odebírají se vzorky od všech průjmujících zvířat. V případě, že v chovu nejsou průjmující zvířata, odebírá se směsný vzorek trusu.

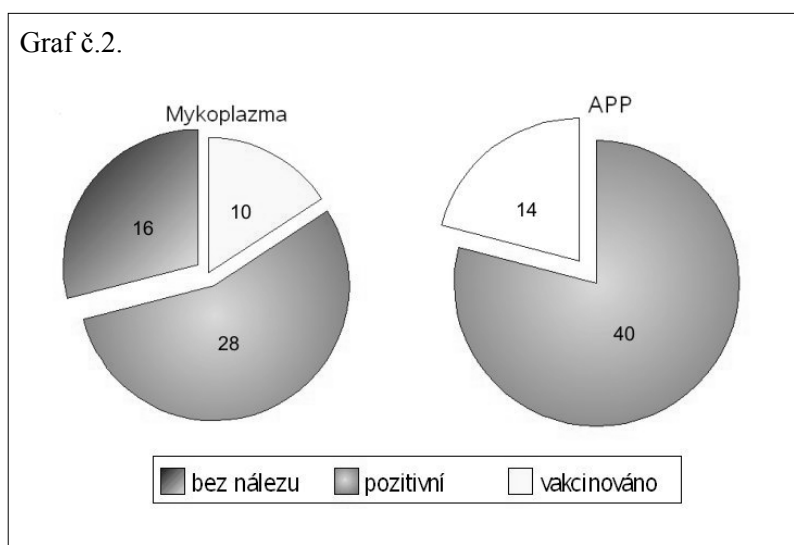
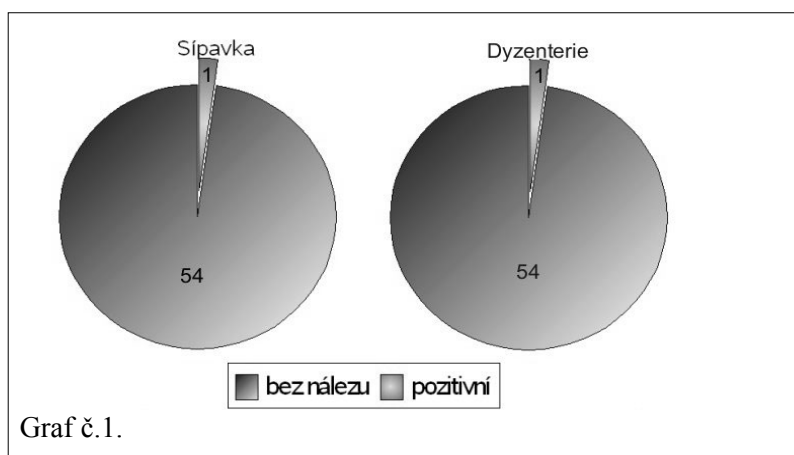
Výsledky

Vzhledem k tomu, že Svaz nechce zveřejňovat citlivé informace o jiných právních subjektech, nejsou informace o výsledcích zveřejňovány centrálně na jednom místě. Každý kupující, který má zájem získat informace zdravotním stavu chovu si proto musí vyžádat od prodávajícího právě toto osvědčení.

Přestože jsem řekl, že Svaz nechce podávat informace o konkrétních chovech, nic nebrání tomu, aby byly zveřejněny souhrnné informace za celou populaci nukleových a šlechtitelských chovů.

V průběhu prvních dvou kol vyšetření bylo zjištěno, že sípavka a dyzenterie se v národním šlechtitelském programu prakticky nevyskytují. Bohužel jen prakticky. V obou případech se podařilo odhalit jeden chov se subklinickým průběhem onemocnění (graf č.1.), přičemž v obou případech byla okamžitě uložena nápravná opatření.

Složitější situace byla u mycoplasmy a actinobacila. Tato onemocnění jsou v celé populaci podstatně rozšířenější (a relativně méně nebezpečná) a s tím korespondoval i výskyt obou patogenů v nukleových chovech. Výskyt APP byl zjištěn v 39 ze 55 chovů (graf 2). U mykoplasmózy přibývá navíc ještě kategorie chovů, ve kterých probíhá vakcinace (při níž není možné serologicky detekovat původce). Výskyt mykoplasmy byl potvrzen v 28 chovech, vakcinováno bylo dalších 16 chovů a 10 chovů bylo

prostých.

Vytvořit národní zdravotní program je velice složitý a dlouhodobý úkol a přestože současný program není bezchybný a dokonalý, domníváme se, že byl v této oblasti učiněn velký krok kupředu. Nyní je třeba, aby program začal být využíván v praxi a nezbývá tedy, než doporučit všem kupujícím, aby se zajímaly o výsledky zdravotního programu v chovech ze kterých nakupují a zajímali se o osvědčení.

Kontaktní adresa:

Svaz chovatelů prasat v Čechách a na Moravě

U topíren 2

170 41 Praha 7

tel./fax : 220 875 832

email: schpcm@schpcm.cz

<http://www.schpcm.cz/>

Poznámky:

[illegible]